

*Handbuch der Praktischen Gemeindefarbeit.* Hrsg. von Leo Karrer. Freiburg–Basel–Wien 1990 ss. 320. Herder.

Od przeszło 30 lat zmienia się powoli, ale systematycznie obraz parafii katolickiej. W ostatnim trzydziestoleciu parafia była w centrum dyskusji, krytyki, ale i twórczych dociekań. Rodziły się pytania, czy dotychczasowy system parafialny jest w stanie uaktywnić wszystkie czynniki składające się na życie wspólnoty parafialnej. Przejście od parafii instytucji do wspólnoty parafialnej, od obsłużonej parafii do współtroszczącej się wspólnoty było dla wielu pastoralistów (np. A. Exelera, A. Mazzoleniego, F. Blachnickiego itd.) programem reformującego się duszpasterstwa. Dawało to szansę przystosowania duszpasterstwa parafialnego do wyzwań pluralistycznego duszpasterstwa. W takim kontekście należy widzieć wydanie recenzowanej książki. Jest to praca zbiorowa, wydana pod redakcją profesora teologii pastoralnej we Fryburgu Szwajcarskim – L. Karrera.

Książka nie referuje wyników badań nad wspólnotą parafialną. Jej celem jest pobudzenie do skuteczniejszego praktycznego działania, wskazanie roli i znaczenia wspólnot parafialnych w Kościele, ukazanie drzemiących wciąż szans i możliwości wspólnoty parafialnej. Książka jest odpowiedzią na pytanie: jak należy patrzeć na współczesne duszpasterstwo, którego fundamentalną osnową jest parafia, aby mogło ono być skuteczne w kontekście dzisiejszych wyzwań. Odpowiadając na nie, kolejni autorzy prowadzą refleksję nad poszczególnymi czynnikami życia parafialnego (martyria, liturgia, diakonia, koinonia) w kierunku ukazania praktycznych szans i konkretnych możliwości bardziej owocnej pracy duszpasterskiej.

Recenzowana praca dzieli się na 5 części, w których umieszczono dwa lub więcej artykuły opracowane przez różnych autorów. W pierwszej części (s. 14-38) Dietrich

Wiederkehr, profesor z Lucerny, podkreśla, że wszystkie elementy życia parafialnego (martyria, liturgia, diakonia i koinonia) są współzależne i twórcze i tylko dla celów akademickich można je rozdzielać. F. G. Friemel, profesor teologii pastoralnej z Erfurtu, podaje 6 niepodważalnych praw funkcjonowania wspólnoty parafialnej w obecnej dobie: a) wspólnota parafialna musi działać w Kościele i b) mieć związek z Chrystusem; c) parafia powinna wciąż stawać się wspólnotą; d) wspólnota parafialna musi rozumieć znaki obecnego czasu oraz e) wiedzieć, do czego zdąża; f) jest ona wspólnotą ludzi równych sobie (s. 39-57).

W drugiej części pracy (s. 50-129) została opracowana funkcja nauczania (martyria). Herman van de Spijker, prof. teologii pastoralnej w Heerlen (Holandia), podaje 4 zasady realizowania funkcji nauczania w parafii (s. 60-70). Uważa on, że a) przepowiadający sam musi przeżyć treść przepowiadania i b) być wśród wiernych; c) wiara przepowiadającego ma umacniać wspólnotę; d) należy uwzględniać specyfikę życia parafian. Z kolei Kurt Koch, prof. teologii pastoralnej w Lucernie, mówi o przepowiadaniu w przełomowych momentach życia człowieka (s. 71-87). Zwraca on uwagę na szanse, ale i zagrożenia dla dzisiejszego przepowiadania parafialnego. Szansę widzi on w zrozumieniu antropologicznego zakorzenienia duszpasterstwa i przepowiadania w przełomowych chwilach życia człowieka, do których zalicza: narodziny, śmierć, przejście z młodości do życia dorosłego oraz zawarcie małżeństwa. Z tymi przełomowymi chwilami w życiu człowieka związane są „obrzędy przejścia” Ponieważ człowiek jest „drogą” Kościoła, dlatego też duszpasterstwo powinno być żywo związane z przełomowymi chwilami życia człowieka. Oddzielnym problemem jest przepowiadanie do ludzi zachowujących dystans wobec Kościoła. Tym zagadnieniem zajął się (s. 88-111) Ottmar Fuchs, profesor teologii pastoralnej w Bambergu, uważając, że są to osoby ochrzczone i bierzmowane, które nigdy oficjalnie z Kościoła nie odeszły, ale głównie ze względu na wymagania moralne i dogmaty wiary oddaliły się od liturgii i życia kościelnego. W przepowiadaniu adresowanym do tych ludzi nie może zabraknąć miejsca dla istotnych elementów kościelnej tożsamości (s. 94-100). Dostosowanie się – zdaniem Fuchsa – należy traktować jako znak czasu. Duszpasterstwo musi poszukiwać nowych form interakcji w przepowiadaniu, które dodadzą odwagi i otuchy tym ludziom. Odpowiedzialne za praktyczną działalność Kościoła musi ono umacniać wspólnoty kościelne w kierunku wzrostu ich tożsamości z Kościołem i własną parafią (s. 104). Wreszcie Karl Kirchoffer, profesor teologii pastoralnej w Churs w Szwajcarii, postuluje, aby katechizacja przyczyniała się do umocnienia tożsamości chrześcijańskiej (s. 112-129). Należy ukazywać parafię jako uprzywilejowane miejsce wzrastania wiary wiernych. Do animowania katechezy wspólnotowej prowadzi określona droga. Na tej drodze potrzebny jest rozwój małych grup, które będą przejmować odpowiedzialność za realizację podstawowych funkcji duszpasterskich. Parafia musi stać się podmiotem katechizacji. Katecheza sakramentalna jest szansą dla osób dystansujących się od Kościoła. Jest wiele form włączenia rodziców do pracy parafialnej (listy do rodziców, katecheza, pielgrzymka czy wycieczka z dziećmi, spotkania religijne itd.).

W trzeciej części pracy (s. 132-197) Wilhelm Zauner, profesor teologii pastoralnej w Linz w Austrii, ukazał metody i formy realizacji duszpasterstwa sakramentów (s. 132-157). W opracowaniu Zaunera Czytelnik znajdzie interesujące wskazania z zakresu duszpasterstwa liturgicznego. Kluczową jednak sprawą dla Zaunera jest wspólnototwórcza rola sakramentów i sakramentaliów. Eduard Nagel, redaktor czasopisma

„Gottesdienst”, daje wiele praktycznych wskazań na temat liturgii parafialnej (s. 159-177), a Werner Hahne podaje kryteria planowania działalności liturgicznej w parafii (s. 178-195).

Czwarta część książki jest poświęcona funkcji diakonii (s. 198-245). Norbert Mette, profesor teologii pastoralnej z Paderborn, mówi o współzależności żywotności wspólnoty parafialnej i realizowanej w niej diakonii (s. 198-214). Zapotrzebowanie na dowartościowanie – tak w teorii, jak i w praktyce – funkcji diakonii jest dziś tak oczywiste, jak zapotrzebowanie na świadectwo wiary. Proboszcz F. Kerstienns omawia szanse rozwoju diakonii w parafii (s. 215-229). Kurt Koch mówi o diakonii jako integralnej pomocy ogarniającej wszystkie potrzeby człowieka (s. 230-245). Pomoc ta musi iść w wielu kierunkach. Zaradzić temu może diakonia społeczna i diakonia realizowana przez poszczególne osoby. Szczególnie pilne jest zapotrzebowanie na diakonijną posługę w więzieniach, szpitalach, sierocińcach, wobec chorych na AIDS. Ważna rola przypada tutaj społecznej diakonii, realizowanej w niedzielę (s. 243-244).

Piąta i ostatnia część książki jest poświęcona koinonii (s. 248-314). M. Blasberg-Kuhnke omawia wymiary i praktykę życia wspólnotowego w parafii (s. 248-263). Wspólnota jest celem kościelnej działalności. Miejscem wspólnotowych działań w parafii powinna być msza św., spotkania religijne w parafii, a także w kancelarii parafialnej (s. 255-256) oraz spotkania małych grup religijnych. Budowaniu wspólnoty parafialnej powinna służyć także wizyta duszpasterska w rodzinach oraz otwartość parafian na wszystkich mieszkańców. Ernst Spichtig porusza problem współżycia i współpracy duszpasterskiej w parafii (s. 264-179) i proponuje przestrzeganie 3 zasad: akceptacji, transparentności i uczestnictwa. Zasada akceptacji powinna skłaniać wszystkich do wzajemnego akceptowania siebie, zasada transparentności – do wzajemnego uczenia się siebie, aby dobrze poznać parafię i swoje w niej zadania i rolę.

Leo Karrer, w paragrafie będącym podsumowaniem książki (s. 280-314), pisze o duchowości wspólnotowego duszpasterstwa. Uważa on, że wspólnota kościelna i jej praktyczna działalność, czyli duszpasterstwo, przechodzą gruntowne przemiany. Dzieje się to za sprawą II Soboru Watykańskiego, ale także przeobrażeń ogólnocywilizacyjnych. W kontekście tych przemian sięga się do nowych inicjatyw pastoralnych i poszukiwań adekwatnego do dzisiejszych wyzwań modelu duszpasterstwa. Próba rozwiązywania narosłych dziś problemów pastoralnych jest, zdaniem Karrera, tworzenie w parafii siatki różnych ugrupowań, zrzeszeń, wspólnot podstawowych i sektorów duszpasterstwa. Z drugiej strony są też zjawiska przyczyniające się do scalania duszpasterstwa. Autor wymienia tutaj związki parafialne, które mogą pomóc w sytuacji braku księży oraz w specjalizowaniu się duszpasterzy. Dzięki tym związkom, w parafii jest możliwa koordynacja duszpasterska księży i ich współpraca ze świeckimi, zwłaszcza na odcinku duszpasterstwa specjalistycznego. Według Karrera, współpraca ponadparafialna nie przeszkadza w rozwoju poszczególnych parafii, ale je wspomaga i rozwija. Autor przypomina, że w tej współpracy duszpasterskiej nie można zapomnieć o przestrzeganiu trzech zasad: wszyscy chrześcijanie mają wspólne powołanie chrześcijańskie; wszyscy mają sobie pomagać w realizacji powołania chrześcijańskiego; chrześcijaństwo i kościelność należy rozróżnić, ale nie rozdzielać. Autor wiele miejsca poświęca perspektywom duszpasterstwa (s. 290-303) z punktu widzenia uwarunkowań Kościoła katolickiego w Niemczech i w Szwajcarii.

Recenzowana książka jest ważnym przyczynkiem do poszukiwania koncepcji duszpasterstwa współczesnego Kościoła. Chociaż uwzględnia ona przede wszystkim sytuację w krajach niemieckojęzycznych, to jednak przedłożony temat, wysunięte propozycje i praktyczne rozwiązania mogą być bardzo przydatne dla duszpasterzy w Polsce. Omawiana książka stanowi także sygnał, że tradycyjne duszpasterstwo wymaga nowego przemyślenia, pogłębienia i odnowy. Porusza ona wiele zagadnień, które są obecnie bardzo aktualne w Polsce w okresie przejścia od totalitaryzmu do demokracji.

Książka ta, adresowana do szerokiego grona czytelników, napisana językiem przystępnym, popularno-naukowym, jest mimo to wyposażona w dobry aparat naukowy z wykazem literatury, cytowanych autorów oraz spisem rzeczowym (s. 316-320).

*Ks. Ryszard Kamiński*